

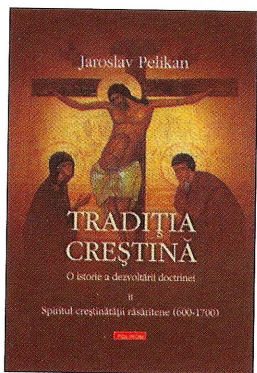
SPIRITUALITĂȚE

Creștinătatea răsăriteană

Jaroslav Pelikan
Tradiția creștină.

**O istorie a dezvoltării doctrinei
(vol. II): Spiritul creștinătății
răsăritene (600-1700)**

Editura Polirom, 2004-2008



42 lei

traducere din limba engleză
de pr. prof. Nicolai Buga

Al doilea volum din această superbă serie este o sinteză fidelă a celor mai importante contribuții la gândirea teologică a Bisericii răsăritene pe durata unui mileniu. Jaroslav Pelikan discută specificul creștin al lumii bizantine, slăbită în exterior de atacurile persane sau islamice, dar unificată interior în jurul centrului militar, cultural și spiritual al Constantinopolului. Cartea conține șase capitole despre: noțiunea patristică de tradiție (I), hristologia derivată din deciziile de la Calcedon (II), controversa iconoclastă (III), disputa între teologia greacă și teologia latină (IV), miezul doctrinar al teologiei răsăritene (V), relația între limbajul experienței mistice și articularea conceptuală a dogmei (cu referințe la opera Sf. Simeon Noul Teolog și Sf. Grigorie Palama). La data apariției sale în America (1974), Jaroslav Pelikan introducea o mare noutate în raport cu discursul istoriografic predominant: în locul polemicii de tip confesional sau al superiorității afișate pe criterii geopolitice (întărite de prejudecata: Occidentul democratic vs Orientul despotice), profesorul de la Universitatea din Chicago a optat pentru expunerea neutră, dacă nu chiar simpatetică a acestei lumi atât de pe nedrept disprețuită de pana lui Edward Gibbon & Co. În cuvintele unui exeget contemporan (Henry Warner Bowden, *Church History in an Age of Uncertainty: Historiographical Patterns in the United States, 1906-1990*, Southern Illinois University Press, 1991), „Lucrările [lui Pelikan] au lămurit noțiunile Ortodoxiei în

mai mare măsură decât scrierile oricărui alt istoric modern al Bisericii)“.

Autorul evită caricaturizările partizane, verba polemică sau generalizările pripite, fiind deplin stăpîn pe un material scris în peste zece limbi străine (surse primare, între care siriaca, și bibliografie secundară). Când discută documentele teologiei nestoriene sau argumentele Școlii monofizite (de la care se revendică, într-un mod nuanțat, și Bisericile nealcedoniene de astăzi), Jaroslav Pelikan se achită meticolos de sarcina unei expuneri clare (cum este cazul tezelor despre Întruparea Logosului susținute de Sever al Antiohiei). Pe de altă parte, subtilitatea terminologică, suplețea hermeneutică și rafinamentul speculativ al Ortodoxiei cîștigă în mod evident admirația istoricului american. Pelikan acordă atenție nu doar textelor sinodale, ci și comentariilor liturgice, tocmai pentru a releva modul concret de actualizare a Crezului Bisericii. Teodor Studitul (759-826) și patriarhul Nichifor al Constantinopolului (758-828) sînt figuri decisive care au contribuit la recalibrarea reflecției hristologice într-un orizont cultic-sacramental (pentru care centralitatea icoanei lui Hristos este indispensabilă).

Fascinante sînt, totodată, comparațiile între tendința juridică a teologiei carolingiene dezvoltată în Apus începînd cu secolul al IX-lea (cînd un gînditor de talia lui Ioan Scotus Eriugena, cititor al corpusului areopagitic și traducător al Sf. Maxim Mărturisitorul, este condamnat ca eretic) și înclinația poetic-apofatică a discursului răsăritean. Și în acest punct însă, Jaroslav Pelikan disociază accidentul istoric (cum ar fi conflictele între patriarhate sau geloziile de tip socio-cultural) și unitatea de profunzime a creștinismului din primul mileniu.

Atent tradusă și impecabil editată, cartea lui Jaroslav Pelikan despre *Spiritul creștinătății răsăritene (600-1700)* reprezintă o combinație unică de onestitate auctorială, precizie metodologică și vastă erudiție; ea nu poate lipsi din biblioteca pasionaților de teologie, istoria religiilor sau cultură bizantină.

Mihail Neamțu